

Eina d'anàlisi literària

A continuació es presenten un seguit de rúbriques per a l'anàlisi de llibres infantils en clau literària i ecosocial. Per a respondre aquestes rúbriques cal fer-les d'una en una fins a arribar fins al final de tot, on es fa un comentari una mica més qualitatiu de com és el llibre. Fent totes les rúbriques s'aconsegueix la fitxa tècnica completa del llibre, ajuntant criteris literaris i ecosocials. En cas de voler fixar-te només en alguns aspectes cal anar a buscar la rúbrica concreta d'aquell aspecte que es pretén analitzar. Abans de posar-se a analitzar, cal llegir amb deteniment el llibre, fixant-se amb els detalls i procurant trobar tots els elements amagats que té el llibre.

- Pas 1: Definim quina tipologia de llibres tenim

Per a resoldre aquest pas cal buscar quines característiques presenta el nostre llibre i categoritzar-ho en els següents punts. Cal destacar que no són excloents i que un llibre es pot trobar a dins de dues categories a la vegada. Un cop trobada la tipologia del llibre cal marcar-la amb una X la casella de la dreta.

Tipologia de Llibre infantil	Breu explicació	
Llibre de primers conceptes	Llibre destinat a infants molt menuts, amb poca lletra i gran predominança de la imatge. A molts llibres de primers conceptes acostuma a haver-hi una il·lustració i una paraula. La trama dels llibres és molt il·limitada o inexistent.	
Àlbum il·lustrat	Llibre que explica una història estructurada, en el qual les il·lustracions són un element actiu en la narració i aporten més informació d'aquesta que el text.	
Catàleg d'imatges: Abecedaris, Numeraris, Imatgiaris...	Llibre, l'objectiu del qual, no és fer una narració, sinó un recull d'elements (Números, lletres, imatges, etc.) Aquests poden ser únicament il·lustració o anar acompanyats de text.	
Llibre il·lustrat	Llibre que explica una història estructurada, en el qual les il·lustracions acompanyen el text i il·lustren el que es pot llegir. En cap cas aporten més informació que el text.	
Conte tradicional	Llibre adaptació d'un conte tradicional, acostuma a ser en format llibre il·lustrat o àlbum.	
Llibre joc o llibre interactiu	Llibre que té la intenció que el lector interactui amb aquest, i generi algun tipus de joc amb el llibre. L'autor del llibre pretén involucrar al lector al desenvolupament de la història	
Llibre tridimensional o Pop-Up	Llibre, que la seva estructura es desplega en l'espai tridimensional.	
Poemari o llibre de cançons	Llibre recull de poemes o cançons	
Còmic	Llibre que combina imatges i text per explicar una història. Es caracteritza per l'ús de vinyetes (quadres que contenen dibuixos), bafarades (espais dins dels quals s'escriu el diàleg dels personatges) i altres elements gràfics com onomatopeies, línies de moviment i efectes visuals.	

Taula 2: Tipologia de llibres; realitzada a partir de les aportacions de Elizondo i Alday (2014) i Corroero & Portell (2023)

- Pas 2: Analitzem la qualitat literària del llibre

Un cop definida la tipologia del llibre, cal analitzar els paràmetres literaris per a definir si ens trobem davant d'un bon llibre o no tant. Cal destacar que aquests paràmetres són subjectius, però la taula dona una guia i uns criteris que permeten tenir una base sobre la qual analitzar els llibres. Per a fer-la servir cal llegir els ítems, analitzar el llibre i contestar sí o no amb una X a la dreta de la taula, un cop posades totes les creus cal sumar tots els "Sí" i els "No" i apuntar-los a la casella on posa "total".

Cal recalcar que per a aquells llibres que no disposin d'una seqüència narrativa aquesta taula no és un bon indicador, per a aquells llibres que disposin de seqüència narrativa, però no tinguin lletra no han de contestar ni els paràmetres de Llenguatge i del Narrador.

Paràmetres literaris	Si	No
El tema i el seu tractament		
Commou, diverteix i interessa al lector.		
És versemblant i creïble.		
És innovador.		
És evocador i suscita reflexions.		
Ofereix diferents perspectives.		
Evita allisonar.		
El Llenguatge (no contestar si el llibre no té lletra)		
És comprensible.		
Crea imatges úniques i perdurables.		
Suscita emocions i sentiments.		
Crea un univers de ficció coherent.		
Explica entre línies.		
Crea jocs enginyosos i significatius, basats en la rima, el ritme i la musicalitat de les paraules.		
L'Estructura		
La seqüència narrativa és coherent.		
La situació original genera expectativa.		
Imprimeix tensió al relat.		
Existeixen diferents fils narratius		
Els relats plantegen un o diversos conflictes que conviden a continuar amb la lectura.		
Al final es tanquen totes les expectatives que s'han obert al llarg de la narració.		
El final del relat és convincent i contribueix a fer que el lector continuï vivint el text.		
El Narrador (no contestar si el llibre no té lletra)		
Guia al lector dins l'univers narratiu.		
Conserva la seva perspectiva narrativa al llarg del relat: protagonista, observador, omniscient.		
Té una veu i un to personals i es diferencia dels personatges. La seva narració és coherent.		
Els personatges		
Tenen definits atributs psicològics i físics.		
Els valors formen part de la construcció del personatge.		
Són autèntics: els personatges actuen i pensen com el que són.		
Presenten ambigüitats, ombres i dubtes de com actuen.		
Es transformen al llarg de la narració.		
Generen empatia.		
Es construeixen a través de diàlegs clars i àgils.		
El temps		
Permet seguir la cadena dels esdeveniments.		
Permet percebre el pas de les hores, els dies, els anys...		
Marca el ritme i la intensitat del text.		

L'Espai		
Ubica al lector en els escenaris on transcorre la història.		
Influeix en les actituds i les decisions dels personatges.		
Contribueix a crear l'atmosfera del relat, a reforçar sensacions i situacions.		
Les il·lustracions		
Són atractives, transmeten sensacions i susciten emocions i reflexió.		
Dialoguen amb el text, recreant-lo o contrastant-lo.		
Presenten elements que afegeixen sorpresa o humor a la narració.		
Capten l'essència d'un lloc o d'una època.		
Creen personatges expressius, amb característiques úniques i convincents.		
Creen un univers narratiu coherent.		
Integren harmònicament les figures, la distribució de l'espai i el color.		
Presenta una relació versemblant entre les proporcions, els volums i les formes dels objectes.		
Els colors emfatitzen les emocions del relat.		
Els traços transmeten la intenció narrativa: ironitzar, divertir, commoure, evocar...		
La tècnica enriqueix el conjunt i és consistent al llarg del llibre.		
El disseny i la impressió		
La coberta atrau.		
La coberta dona la informació bàsica sobre l'obra: títol, autor, il·lustrador, editorial.		
La contracoberta genera curiositat i desig de llegir l'obra.		
Les guardes suggereixen el contingut del llibre i generen expectativa.		
El format col·labora amb la construcció de la història.		
L'enquadernació és resistent.		
El material del llibre és adequat per l'edat dels infants als quals va dirigit el llibre		
Total		

Taula 3: Paràmetres literaris; Adaptació de la taula de Elizondo i Alday (2014).

Un cop omplerta la taula cal veure quina puntuació hem atribuït al llibre i per tan dins de quina de les quatre categories següents s'emmarca el llibre.

Categorització	Puntuació (Llibres amb lletra)	Puntuació (Llibres sense lletra)
Excel·lents	40-53	38-44
Bons	30-40	28-38
Regulars	20-30	20-28
No Recomanats	-20	-20

Taula 4: Puntuació dels llibres; Adaptació de la taula de Elizondo i Alday (2014)

- Pas 3: Anàlitzem el llibre amb els paràmetres ecosocials.

Per a analitzar els criteris ecosocials usarem la taula que hi ha a continuació, amb un funcionament molt similar a l'usat a la taula anterior. Cal recalcar que és molt probable que els llibres analitzats només treballin alguns dels paràmetres que surten a la taula, això no és un problema, és habitual en els llibres. La taula defineix profundament cada un dels grans temes de l'educació ecosocial, per tal de veure si aquest es treballa al llibre o no. Un cop feta la taula cal omplir el quadre resum que hi ha al final.

Criteris Ecosocials	Si	No
Ecodependència		
Presenta la importància de cuidar el que ens rodeja i/o presenta una bona relació de part de l'ésser humà i el seu entorn.		
Mostra la dependència de l'ésser humà cap als ecosistemes.		
Assumeix els límits del creixement a un planeta finit.		

Rebutja la lògica de comprar-tirar.		
Mostra que la vida depèn el conjunt del planeta.		
Critica la visió de terra per a ser controlada.		
Contrasta la relació depredadora del sistema socioeconòmic amb una relació harmònica amb l'entorn.		
Mostra els requisits energètics i de materials que tenen les ciutats.		
Exposa un canvi dràstic del paisatge a causa de la intervenció humana.		
Mostra la importància de l'aigua pel manteniment de la vida humana i dels éssers vius, així com les utilitats d'aquesta en el dia a dia dels éssers humans.		
Biodiversitat		
Mostra l'ecosistema com a un sistema complex. Entén que aquest sistema és més que la suma de les seves parts.		
Permet visualitzar la varietat dels éssers vius.		
Valora la bellesa de la diversitat d'éssers vius.		
Permet adquirir coneixements per a la construcció del model ésser viu.		
Els Animals i plantes que apareixen són propis d'un ecosistema i no fa combinacions inexistents a la natura.		
Les personificacions dels éssers vius no són humanitzacions excessives, i permeten continuar apreciand les característiques d'aquests.		
Exposa com els éssers vius interactuen per l'automanteniment dels ecosistemes.		
Permet veure com el sol és imprescindible en els processos naturals d'alguns éssers vius.		
Crisi Civilitzatòria		
Reflecteix les grans diferències que tindrà la societat en un futur.		
Mostra la crisi climàtica i les conseqüències que aquesta té.		
Presenta la crisi mediambiental com a causa directa del model industrial de producció, distribució i consum.		
Es veuen processos de construcció i/o es coneixen els materials necessaris per a construir elements quotidians (casa, tren, joguina...).		
Mostra el sistema de transport actual.		
Presenta el sistema agroalimentari industrial.		
Reflecteix la dependència dels combustibles fòssils del sistema agroalimentari.		
Exposa els impactes de la ramaderia industrial.		
Sensibilitza sobre les condicions de vida els animals a les granges d'alta explotació.		
Mostra l'estat de la indústria de la pesca.		
Exposa les obres hidràuliques o altres sistemes industrials afecten a la qualitat i/o disponibilitat de l'aigua, mostrant les seves conseqüències.		
Presenta la pèrdua massiva de biodiversitat.		
Agents de Canvi Ecosocial		
Ensenya com és el fet de participar directament en el sistema alimentari.		
Mostra sistemes de consum alternatiu (cooperativa de consum, valor al mercat tradicional, intercanvi de béns...).		
Valora la simplicitat i rebutja el consumisme extrem.		
Exposa organitzacions socials alternatives al capitalisme (ecoaldees, cooperatives d'habitatge, tribus, organitzacions comunistes, organitzacions anarquistes...) i presenta alguns trets del seu funcionament.		
Exposa esforços de conservació de la biodiversitat (reincorporació d'espècies, recuperació de terres degradades...).		
Mostra alternatives energètiques.		
Reconeix com les accions individuals afecten el global.		
Mostra com la comunitat pot transformar l'entorn.		
Posa de manifest la importància de la motivació per a les lluites socials i ambientals, i rebutja idees d'eco ansietat i catastrofisme.		
Permet conèixer amb més profunditat el territori on habita el lector.		
Desenvolupament comunitari		

Estableix vincles comunitaris basats en l'horitzontalitat i rebutja les jerarquies en les organitzacions comunitàries.		
Posa en dubte el relat hegemònic dels mitjans de comunicació i la publicitat.		
Exposa la importància del col·lectiu per sobre de la individualitat.		
Mostra grups autogestionats, creant un canvi positiu.		
Ensenya la construcció d'una comunitat i evidencia la seva complexitat.		
Genera comunitats inclusives.		
Justícia		
Mostra infraestructures adaptades a les persones amb diversitat funcional.		
No mostra situacions de discriminació i usa llenguatge inclusiu, amb femenins genèrics o neutres, i elimina els binarismes.		
Presenta diferents dietes en l'àmbit mundial.		
Exposa diferents cultures amb l'objectiu d'ampliar el coneixement dels lectors i sensibilitzar.		
Mostra, per tal de sensibilitzar, situacions de desigualtat o discriminació per nivell socioeconòmic; ètnia; gènere; capacitisme; país d'origen; orientació sexual o expressió de gènere. Entén, a més a més, com aquests eixos de desigualtat es vinculen entre ells, mostrant la idea d'interseccionalitat.		
Sensibilitza sobre la fam i/o exposa com aquesta és donada per una mala gestió mundial dels aliments.		
Exposa la dificultat d'accés a l'habitatge d'algunes persones i/o mostra una situació de desnonament.		
Reflexiona sobre els conceptes de gènere i sexe, mostra la diversitat d'expressions de gènere i desmunta binarismes.		
Exposa diferents orientacions sexuals.		
Concep l'amor des de la llibertat individual i rebutja la idea d'amor romàntic.		
Mostra la dificultat d'accés a l'educació.		
Reflexiona sobre els processos migratoris i les seves causes.		
Exposa les dificultats i desgracies que generen les fronteres i la impossibilitat de crear-les de part d'alguns col·lectius.		
Mostra el procés de creació dels estats actuals		
Exposa el paper de les religions a la construcció cultural i reflecteix el poder que tenen les seves institucions.		
Rebutja els mecanismes repressius i els exposa com a eina controladora dels estats.		
Té una visió no euro centrista.		
Mostra conflictes bèl·lics actuals i exposa la dominació d'occident com a causa d'aquests.		
Indica la importància de conceptes com: la solidaritat, l'equitat, la justícia o la llibertat		
Democràcia		
Alerta del perill de les ideologies totalitàries i nous feixismes i/o exposa la perillositat de l'odi, dels populismes i de l'extrema dreta.		
Ensenya la importància de la participació o militància a col·lectius i organitzacions (sindicats d'habitatge, Caus i Esplais, grups de suport mutu, agents polítics...) per a crear canvis significatius.		
Mostra com es poden exercir els drets democràtics.		
Exposa processos democràtics, reflexiona sobre aquests i/o mostra el context històric per a arribar a aquests.		
Evidencia espais de tria de decisions i acords, mitjançant una assemblea o reunió.		
Presenta el concepte de consens.		
Ensenya la importància d'escoltar i comprendre el punt de vista de l'altre.		
Tècniques ecosocials		
Mostra la irreversibilitat de molts dels canvis en el medi físic.		
Exposa el límit de la ciència i la tecnologia.		
Mostra processos de cultiu agroecològics.		
Ensenya consum de productes de temporada i contribueix al coneixement d'aquest per als lectors.		
Mostra processos de compostatge.		
Presenta la idea de bosc d'aliments.		

Coneix les bases de la permacultura.		
Rebutja el tecnooptimisme.		
Cures		
Evidencia la importància de les cures Interfamiliars.		
Presenta com tradicionalment les dones han desenvolupat aquest paper.		
Mostra una gestió dels conflictes amb resolució no violenta.		
Exposa la importància de les relacions personals pel benestar dels éssers humans, mostrant el concepte d'interdependència.		
Mostra la vulnerabilitat del cos humà.		
Entén la importància de la felicitat individual.		
Mostra la rellevància de la creativitat.		
Ensenya idees de la comunicació no violenta i la rellevància que pot tenir aquesta.		
Posa de manifest la importància de conèixer els teus límits.		
Dona espai per a l'expressió emocional i/o defuig de la idea d'home com a agent repressor d'emocions i dona com a agent d'expressió constant d'emocions.		
Potencia l'autoestima i rebutja els estigmes socials.		
Mostra un espai de cures col·lectives.		

Taula 5: Criteris ecosocials; Adaptació de la taula de Elizondo i Alday (2014) amb els criteris de FUHEM (2018), FUHEM (2022) i Gutiérrez Bastida (2020).

Un cop feta la taula, es pot usar el següent quadre de resum per a categoritzar els llibres, en cas de tenir amplis coneixements sobre educació ecosocial es pot omplir el quadre directament sense consultar els criteris de la taula ecosocial. A l'apartat final de la taula hi ha un punt de comentari qualitatiu sobre el llibre on es poden apuntar els punts forts i els punts febles del llibre i quins temes més concrets es poden treballar.

Quatre resum ecosocial										
El llibre mostra criteris ecosocials?									SI	NO
Quins?										
	Ecodependència	Biodiversitat	Crisi civilitzatòria	Agents de canvi ecosocial	Desenvolupament comunitari	Justícia	Democràcia	Tècniques ecosocials	Cures	
Molt*										
Mig**										
Poc***										
Com? (comentari qualitatiu de què pot aportar el llibre)										

*Molt: El llibre tracta més de quatre criteris ecosocials

**Mig: El llibre tracta entre dos i tres criteris

***Poc: El llibre tracta un criteri

- Pas 4: Omplim la fitxa tècnica

Finalment, amb totes les informacions que hem anat aconseguint fins ara omplirem aquesta fitxa tècnica per anar categoritzant els llibres. A l'apartat de criteris ecosocials cal apuntar un dels quatre paràmetres de la taula anterior (Molt, Mig, Poc):

Fitxa tècnica final								
Títol del llibre								
Autores								
Il·lustradores								
Editorial								
Puntuació del llibre en criteris literaris								
Excel·lent	Bo	Regular	No Recomanat					
El llibre mostra criteris ecosocials?				Si	NO			
Quins?								
Ecocodependència	Biodiversitat	Crisi civilitzatòria	Agents de canvi ecosocial	Desenvolupament comunitari	justícia	Democràcia	Tècniques ecosocials	Cures
Com? (comentari qualitatiu de què pot aportar el llibre)								